

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs X.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Argumentū ab auctoritate quas vires in Theologia habeat.

ti Ecclesiae, ne consensu vnanimi erraret reuelatum.

Notauit hoc loco D. Thomas, & si alias argumentum ab auctoritate infirmum sit, in Theologia tamen, quae auctoritati diuinae nititur, atque ex reuelatis à Deo procedit, efficacissimum duci argumentum ex testimonio alicuius, cui constat Deum speciali op̄e ac prouidentia adfuisse, ne erraret. Sunt etiam valde probabilia testimonia Patrum, non solum quod singulari ingenio, ac iudicio praesiterint, & diu, maximaque cum vigilantia in examinandis & inquirendis veritatibus versati sint, sed etiam quod ob vitae sanctimoniam, atque in Ecclesiae utilitatem, credantur ea in parte diuinitus adiuti, atque illustrati.

ARTICVLVS IX.

Virum sacra Scriptura vii debeat metaphoris.

Conclusio D. Thomae.

CONCLUSIO D. Thomae affirmatiue constatque aperte ex sacris literis, quae sapissimè metaphoris vtuntur. Rationes huius rei inter alios, reddunt egregias Dionysius de caelesti Hierarchia cap. primo & secundo, & Damascenus l. lib. fidei orthodoxae capite 14. & 15. Quos si placet, videre poteris. Quia verò de sensu literali metaphoricò fusior erit sermo articulo sequenti, non erit opus plura hoc loco aduicere.

ARTICVLVS X.

Virum sacra Scriptura sub vna litera habeat plures sensus.

DISPUTATIO I.

Sensus scripturae quid.

MOX CABVLVM, sensus, praeter alias significationes, translatum est ad significandam mentis intelligentiam. Vnde de Sapientia 9. Optauit & datus est mihi sensus, id est, intelligentia, i. ad Corinthios capite 2. Nos autem sensum Christi habemus, id est, intelligentiam ac mentem. Et Quintilianus libro octauo, capite quinto, iam consuetudo obinuit, vt mentis concepta, sensus vocaremus. Quia ergo, vt Aristoteles 1. de interpretatione cap. 1. est autor, voces & scripta significando res prout mente concepta sunt, mentis intelligentiam exprimunt ac significant, inde profectum est, vt cum alias saepe in frequenti loquentium vsu, tum hoc loco, Scripturae sensus non aliud sit, quam significatum Scripturae proximum vel remotum, quod scribentis mente apprehensum, per Scripturam exprimere ac significare aliis intendit: vel certè, quod Spiritus Sanctus ipse praecipuus Scripturae autor, significare intendit.

Prima conclusio D. Thomae. Scripturae sacrae sub eisdem verbis plures habet sensus, literalem & spirituales, & cur id sit illi proprium.

Hoc ita constituto, tres sunt conclusiones huius articuli. Prima est, Scriptura sacra sub eisdem verbis multos habet sensus, literalem scilicet, quem voces immediatè significant, & spirituales, seu mysticum, quem res significatae vterius significant. Exempli gratia, sensus literalis historiae illius, quae enarrat, Isaac gestasse ligna humeris suis ad locum sacrificij, est res ipsa enarrata, quam quidem voces

immediatè significant. In spirituali autem sensu significat, Christum portaturum fuisse crucem super humeros suos ad locum, vbi pro nobis in ea erat immolandum, quod res illa gesta vterius significabat.

Hanc conclusionem ita deducit Diuus Thomas. Praecipuus autor Scripturae sacrae est Deus, homo verò non nisi instrumentum Dei, quo Deus vtitur in suis oraculis enunciandis, iuxta illud Psalmi quadragiesimi quarti, Lingua mea calamus scribae: in potestate autem Dei est accommodare, non solum voces & scripta ad aliquid significandum, quod & homines solent facere, sed etiam res gestas in sacris literis ad aliquid aliud vterius significandum, quod hominibus in disciplinis humanis denegatum est. Huius rei rationem reddit Diuus Thomas quodlibeto septimo, articulo decimo sexto. Quoniam cursus rerum subest diuinae prouidentiae, & non humanae: vnde solus ipse potest sua prouidentia disponere & accommodare res, vt secundum cursum, quem ex ipsius prouidentia sunt habiturae, non solum assimilentur aliis rebus futuris, sed etiam ex instituto & praedestinatione ipsius eas res, quarum similitudinem gerunt, significant: quorum vtrumque ad sensum spirituales, significationemque, de qua nunc loquimur, necessarium est. Quò fit, vt sola Scriptura sacra inter omnes disciplinas hoc priuilegio gaudeat, vt res significatae per voces aliquid aliud vt plurimum, vterius significant.

Sensus ergo, qui proximè colligitur ex significatione vocum, pertinet ad literalem, seu historicum: is verò, qui vterius ex praedicta significatione rerum erit, ad spirituales, seu mysticum spectat: quare ita subordinati sunt inter se, vt sensus spiritualis in literali suum habeat fundamentum, eumque supponat: non ergo pluralitas ista sensuum ex aequiuocatione, aut amphibologia orationis proficitur.

Secunda conclusio est, Triplex est sensus spiritualis, allegoricus videlicet, moralis, seu tropologicus, & anagogicus. Conclusio haec ita colligitur. Nam res significata per Scripturam, vel est figura rei pertinentis ad statum Ecclesiae triumphantis, vel ad statum Ecclesiae militantis: deinde, si ad statum Ecclesiae militantis, vel conducit ad mores, vel ad fidem. Si ad mores non pertineat, tunc Scriptura habet sensum allegoricum: si verò pertineat ad mores, habet sensum moralem seu tropologicum: si autem ad statum Ecclesiae triumphantis, aut ad statum damnatorum attineat, erit sensus anagogicus: quo, iuxta nominis interpretationem, per intelligentiam ad superiora & sublimiora transitus: licet enim sensus spectans ad statum damnatorum anagogicus sit, nomen tamen imponitur ratione praestantioris partis. Quatuor itaque sunt sensus Scripturae sacrae, literalis, allegoricus, moralis, & anagogicus, qui hisce carminibus continentur traditis à Lyrano in Prologo primo & tercio Bibliorum. *Litera gesta docet, quid credas, Allegoria: Moralis, quid agas: quid speres, Anagogia.*

Exemplum verò omnium adhibet in hac vna voce, Hierusalem, quae in sensu literali praecipuam urbem Palaestinae: in allegorico, Ecclesiam sub lege noua constitutam: in morali animam Christianam: in anagogico verò, Ecclesiam Triumphantem significat: quas omnes huiusce nominis significationes desumpsit ex Diuo Hieronymo super Ezechielenu capite decimo sexto in principio.

Sensus literalis, seu historicus scripturae quid, spiritualis item, seu mysticus quid.

Secunda conclusio.

Sensus scripturae spiritualis triplex, Allegoricus, moralis seu tropologicus, & anagogicus.

Sensus scripturae quadruplex.

Texta

Tertia conclusio. Non est absurdum, quod Scriptura sacra sub eisdem verbis habeat plures sensus literales. Probat, quia cum autor Scripturae sacrae sit Deus qui omnia suo intellectu comprehendit, poterit eisdem verbis intendere plures sensus, quos talis verborum contextus recte permittit. Confirmatur autoritate Augustini 12. Confessionum.

DISPUTATIO II.

De sensu literalis tam in propria, quam in translata significatione vocum.

Conclusiones Diui Thomae amplius explicanda videntur. Atque vt ad sensu literalis, qui ordine primus est & aliorum fundamentum, incipiamus, sciendum est, non posse aptius explicari, quam si dicamus, esse eum, quem Spiritus Sanctus ex significatione ipsa vocum, aut Scripturarum, significare intendit. Cum vero in Scripturis sanctis (vt & in profanis, atque in communi vsu loquendi contingere solet) voces interdum sumuntur in significatione propria: interdum in translata & impropria: quando proprie accipiuntur, sensus literalis est, quem in propria significatione efficiunt: quando vero in translata sumuntur, sensus literalis erit, non quem in significatione propria, sed quem in translata efficiunt. Augustinus lib. 3. de Doctrina Christiana capite quinto, & sexto, ait, ad illud quod secundo ad Corinthios capite tertio, dicitur, *littera occidit*, pertinere, si vel quae in translata significatione passim à Prophetis, atque in veteri testamento dicta sunt, quasi in significatione propria dicta essent, intelligantur: vel si in iis, quae in veteri lege, vt essent velut umbra & typus futurorum, ad tempus instituta & praecpta sunt, litterae dumtaxat insistent, solus sensus literalis queratur, neque inde transire velimus ad spirituales sensum & intelligentiam eorum, quae praeteritis illis signis adumbrata, atque in lege gratiae impleta fuerunt. Atque in vitroque misere obsecari Iudaei turpiter errant: *Et hoc est velamen*, quod Paulus loco citato subiungit, *et hodie in diem postam esse super cor eorum in lectione veteris testamenti: quod auferendum esse ait, à cordibus eorum, cum ad Dominum fuerint conuersi.*

Metaphora, vt Augustinus libro contra mendacium capite decimo, affirmat, & Rethores communiter definiunt, est: *De re propria ad rem non propriam verbi alicuius usurpata translatio.* In metaphoris ergo, quibus Scriptura sacra referta est, sensus literalis non est, quem voces in significatione propria significant: sic enim falsus diceretur, quod impium esset asserere: sed is, quem voces translatae propter rerum similitudinem significant. Quando igitur Christus Ioannis capite decimo quinto, ait, *se esse vitem, patrem agricolam, discipulos ac alios fideles palmites*, sensus verborum non est petendus ex propria significatione eorum, sed ex similitudine rerum significatarum, vitis, agricolae, palmitum, &c. Ad imitationem namque vitis, ac palmitum, qui cum vite coherent, Christus Dominus tamdiu ex meritis suis vim crescendi & fructificandi fidelibus communicat, quandiu cum eo coniuncti per fidem, spem & charitatem permanent: praeterque, ad modum agricolae, curam habet purgandi fideles, qui fructificant & cresunt, vt fructus plus afferant, atque etiam amputandi inuiles & infructuosos. Quando etiam Matthaei, cap. 19, ait, *esse emmucbos, qui se ipsos castrant*,

A runt propter regnum caelorum, &c. Non est sensus de castratione propria, quae absque alia legitima causa omnino illicita foret sub poena exclusionis à regno caelesti, sed de castratione metaphorica per votum castitatis effecta, quo impotentes redduntur ad vsu matrimonij, instar eorum, qui verè castrantur: vnde priores distinguit Christus Dominus eo loco ab istis posterioribus, qui tales sunt ab hominibus. Similiter quando Christus Matthaei cap. 18, iubet, *ut se oculus tuus scandalizat te, eruas eum*, &c. sensus non est, quem verba accepta in significatione propria efficiunt: id enim peccatum esset lethale, sed metaphorice accipienda sunt: quare si metaphorice sit in verbo *oculus*, hic erit sensus vt si res perinde coniuncta atque dilecta, ac proprius oculus, scandalizat nos, eruamus eam, & à nobis abiciamus: si vero sit solum in verbis, *erue & proice*, sensus erit, vt quo ad vsu rerum, ex quibus scandalum patimur, habeamus nos instar eius, qui suum oculum eruit, & à se abiecit. Eodem modo in parabolis, in quibus non fit comparatio, sensus literalis non est, & significatione propria eliciendus, sed ex translata, quem vel postea explicat Scriptura, vel fidelibus explicandum relinquit, vt in illa Matthaei cap. 13, *exiit, qui seminavit seminare semen suum*, sensus literalis non est, quem verba in sua propria significatione sumpta significant, sed is, quem postea Christus explicauit discipulis. Idem dicendum est de parabola, quam Nathan Propheta 2. Regum cap. 12, proposuit Dauidi.

B Notandum tamen est, multum interesse inter similitudinem & metaphoram: in metaphora enim transferuntur voces à sua propria significatione ad significandum aliquid aliud, propter similitudinem, quam habet cum rebus, quas voces proprie significant: in similitudine vero nulla est translatio vocum, sed voces in sua propria significatione accipiuntur: quod fit vt sensus literalis similitudinis pura sit, quem voces proprie significant. Vnde cum dicitur Apocalypsis, cap. 5, *vici leo de tribu Iuda*, &c. quia est metaphoricè dictum, eo quod vox, *leo*, transfertur ad significandum Christum, qui similis est leoni secundum fortitudinem, sensus literalis non est, quem voces habent in sua propria significatione, sed in translata & metaphorica. In hac vero 1. Petri 5, *Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit*, &c. quia est pura similitudo, in eaque nomine leonis non significatur diabolus, sed leoni comparatur, sensus literalis accipitur secundum propriam verborum significationem.

C Ex quibus colligo, in parabolis, in quibus in Scriptura sacra regnum caelorum alicui rei comparatur, vt *boni qui seminant bonum semen, homini Regi, grano sinapis, fermento*, &c. sensum literalem esse, quem voces sua propria significatione reddunt: quia, quod Scriptura diuina eisdem locis affirmat, est, regnum caelorum huic, vel illi rei esse simile: quod verisimile est, acceptis vocibus in sua propria significatione: neque requiritur, quod illud, cui simile dicitur, ita futurum sit, vel fuerit ad quando, vt similitudo habet: quia Scriptura regnum caelorum simile solum esse ipsi rei, non vero rem esse futuram, aut fuisse, asserit.

D Dubium est circa visiones Prophetarum, quas Scriptura in libris Prophetarum, atque Apocalypsi narrat quis sit sensus literalis illorum locorum. Cum enim Prophetae re vera visiones illas animo perciperint, quibus Deus in spiritu prophetico eis res alias ostendebat, nempe bella futura, persecutiones Ecclesiae, &c. Et Scriptura in significatione propria

E **F**

Literalis sensus in similitudinibus scripturae quis.

In visionibus prophetarum literalis sensus quis.

Tertia conclusio.

Sensus literalis quid est.

Metaphora quid.

In metaphoris quibus scriptura est referta, quis sensus literalis.

verborum asserat eas visiones notas Prophetis A fuisse, videtur, sensum literalem, illorum locorum non esse alium, quam eos eiusmodi visiones habuisse, & non metaphoricum, quo videlicet significatur res, eisdem visionibus in spiritu prophético vltéius ostensa. Nihilominus dicendum est, cum intentio Spiritus sancti, & Prophetarum, quando propheticè loquuntur, sit, non tam manifestare Ecclesiae visiones animo conceptas, quas habuerunt, quam prædicere futura, quae illis visionibus prædicuntur, & reuelantur, similia loca Scripturae sacrae potiùs literatim exponenda esse in sensu metaphórico, quo significant res talibus visionibus ostensas, quam in sensu proprio, quo visiones ipsas significant. Vnde quando Danielis cap. 8. dicitur *Daniel vidisse hircum caprarum venientem ab occidente*, sensus literalis est, quod viderit Alexandrum Graecorum Regem in similitudine hirci sibi ostensum venientem ab occidente aduersus Regem Medorum atque Persarum, vt Scriptura ipsa eodem capite explicat. Ad quem modum exponenda sunt caetera loca in quibus Prophetae narrant, se similes visiones vidisse. Quando tamen Scriptura sacra Genesios cap. 41. narrat, Pharaonem vidisse illud septem bouum & septem spicarum somnium, sensus literalis secundum propriam significationem accipi debet, quo videlicet significatur, Pharaonem tale somnium somniasse, quod re vera contigit: non verò metaphoricus, quo significantur septem anni vbertatis, & septem sterilitatis, qui illo somnio significabantur. Neque enim Pharaon somnium intellexit ante expositionem Ioseph, vt intenderet illud suis verbis significare: neque Scriptura illud narrat in persona Pharaonis: sed auctor libri Genesios est qui narrat, Pharaonem tale somnium habuisse, quo tamen Deus, tamquam in aenigmate, vbertatem & sterilitatem futuram Pharaoni significare volebat.

Quod de metaphora dictum est (qua aded est frequens in Scriptura sacra, vt integer ferè liber Canticoorum ad literam exponendus sit in sensu metaphórico, & non in sensu proprio) dicendum est etiam de aliis tropis, quibus verba transferuntur ad minus propriam significationem, vt de hyperbole, ironia, antiphrasi, id est, quasi contrariae phrasos vsurpatione ex accommodatione vsus ad aliquid significandum, & caeteris. Vnde illud Genesios cap. 11. *Faciamus turrim, cuius culmen peringat vsque ad caelum*, cum per hyperbolam sit dictum, in sensu literali ita exponendum est, id est, quae sit mirae cuiusdam magnitudinis. Et illud Genesios cap. 3. *Eccc Adam quasi vnus ex nobis factus est*, cum per ironiam sit dictum, ita accipiendum est, ac si diceretur, longè aliter ei euenit, quam cogitauerit. Et Iob cap. 2. *Benedic Deo, & morere*, cum per antiphrasim sit dictum, exponendum est: verbum benedic, pro maledic: qua etiam forma loquendi 3. Regum 21. Naboth crimen illud falsò obiectum est, quod benedixerit Deum, & Regem, id est, maledixerit.

Duo propterea circa sensum literalem sunt animaduertenda. Vnum est, vt iuxta regulam Augustini 3. de Doctrina Christiana cap. 10. quam maximè fieri possit, interpretemur Scripturam sacram in sensu literali proprio, neque recurramus ad metaphoram aut tropum, nisi iusta causa nos cogat. Vnde Hieronymus ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, & Epiphanius in Epistola ad Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, & in libro anchorato: Methodius in Dialogo cui titulus est Aglaophon (vt Sixtus Senensis libro quinto, Bibliothecae annotatio. 33. refert) merito reprehendunt

Scriptura sacra qua maxime fieri possit exponenda est in sensu proprio.

Originem, quòd plantationem terrestris Paradisi in sensu metaphórico exponat: pro arboribus namque Angelos, pro fluminibus caelestes virtutes interpretatus est: id autem Scripturam sacram ludibrio exponit, atque historiae veritatem minuit. Notatur & D. Ambrosius lib. 2. in Lucam cap. 22. quòd illud Ioannis 18. de Petro, *Frigus erat, calefaciebat se*, dicat intelligendum esse ad literam, non de vero frigore, sed metaphórico, hoc est, caritatis tempore, quo affectus erat.

Alterum verò est, Scripturam sacram, vbi cumque introducit personam loquentem, quam mentiri non deceat, habere sensum literalem verum, vel in propria, vel metaphórica, seu translattia significatione verborum: aliàs Scriptura posset esse falsa in sensu literali, quod nullo modo est asserendum. Quare quando Gregorius quarto Moralium, atque alibi sapè, & Origenes quarto Periarchon capite secundo, atque alij Patres dicunt: vbi deficit litera, ad mysterium esse recurrendum, ita sanè sunt intelligendi, vt hoc tantum velint, vbi deficit litera, in sensu videlicet proprio, recurrendum esse ad sensum metaphoricum seu translattium. Eodem modo exponendus est Dionysius quando Apocalypsim Ioannis vocat mysticam reuelationem: Sancti enim mysticum sensum appellant, quemcumque sub litera latentem, siue literalis sit, siue spiritualis. Dixi, vbi introducit personam loquentem, sermo loquentis poterit esse falsus, qualis est ille Diaboli apud Lucam 4. cap. *Hac omnia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa*. Ratio est, quia Scriptura solum affert, narratque à tali persona mendacium illud dictum fuisse, quod verissimè narrat: non verò, vt à se ipsa dictum nobis proponit.

Paradisus terrenus plantationem signis, sed Origenes in sensu metaphórico est interpretatus.

Scripturae vbi introducit personam loquentem, quam mentiri non deceat, sensum literalem habet verum in significatione propria vel translattia verborum.

DISPUTATIO III.

Vtrum idem locus Scripturae habere possit multos sensus literales.

Augustinus 12. confessionum cap. 20. 24. 26. & potissimum 31. itè 3. libro de Doctrina Christiana cap. 27. in ea est sententia, vt asserat, eundem locum Scripturae habere posse multos sensus literales, quorum singuli ab Spiritu sancto sint ibi intenti, idemque innuit 11. de Ciuitate Dei cap. 19. Eandem sententiam sequuntur D. Thomas hoc loco, & quodlibeto septimo, articulo 16. & de potentia Dei, quaest. 4. art. 1. Abulenſis super illud Matthaei 2. ex Aegypto vocauit filium meum, & super cap. 13. Matthaei quaest. 28. Lyranus super cap. 8. Danielis, Dico de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 2. Cansus 2. de locis cap. 11. & plerique alij, estque nobis sententia haec amplectenda, sicut valde probabilis: neque enim auctores illius eam, vt omnino certam asserunt.

Atque praeter rationem D. Thomae hoc loco, proponitur. Quoniam si Spiritus Sanctus, vt Ioannis cap. 11. in illo nefario consilio de occidendo Christo Domino, vsus fuit lingua Cayphae Pontificis ad prophetandum rem longè diuersam ab ea, quam Cayphas sua locutione intendebat, ac re ipsa significauit, cum dixit: *Expedi, vt vnus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat*: quae verba duplicem sensum literalem habent: vnus, qui iniqua menti Pontificis respondebat, de occisione Christi, vt seruaretur

Idem scripturae locus habere potest plures sensus literales.

Cayphas prophetauit, verbaque illius duplicem sensum habent.

retur Respublica Iudaeorum: alterum, quo Spiritus Sanctus voluit eiusdem Pontificis verbis significare, necessarium esse Christi occisionem, ad salutem totius generis humani. (Imò ad id videtur tunc Deus mentem illius illustrasse, suggerendo illi cognitionem illam in genere, quòd expediens esset mori unum hominem pro populo, ne tota gens periret, quam ille sua nequitia statim verbis illis expressit ad significandum longè aliud, quam Deus intendebat.) Quid mirum videri debet, si dicamus, Spiritum Sanctum intendisse significare plures sensus literales aliquo Scripturae loco, cui videbatur eos commodè, consoneque ad veritatem, & ad alia Scripturae loca posse adaptari, quòsque manifestos faceret sacris auctoribus, vt eos omnes significare intenderent? Quare magna cum probabilitate asserere possumus, non solum Spiritum sanctum, sed & Moysen illis verbis Geneleos cap. 1. In principio creauit Deus caelum & terram, intendisse simul significare hæc duo: nimirum quòd in principio temporis Deus creauerit caelum & terram: quem sensum ex Concilio Lateranensi secundo capite Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, constat esse literalem: & quòd in principio, id est, in Filio, per quem, vt per sapientiam Patris, facta sunt omnia, creauerit caelum & terram, iuxta loca illa Scripturae, ad Hebræos cap. 1. Per quem fecit & secula, ad Colossenses cap. 1. In ipso creata sunt omnia, quæ in caelis, & in terra sunt, & Ioannis cap. 1. Sine ipso factum est nihil. Quæ expositio est etiam literalis eiusdem loci Geneleos, cap. 1. vt plerique sacri interpretes asserunt. Verùm de duplici, aut triplici sensu illorum verborum Geneleos cap. 1. multò fufior, & dilucidior erit sermo in tractatu de opere sex dierum.

Confirmatur eadem sententia, quoniam illud Psalmi secundi: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, quod in sensu literaliter intelligitur à multis sanctis de generatione Christi aeterna, à multis etiam literaliter exponitur de generatione Christi ex tempore: qua ratione includit vnionem per incarnationem humanitatis cum Verbo diuino, qua effectum est, vt ille idem homo verè esset filius naturalis Patris aeterni. Qua etiam ratione, quatenus per resurrectionem à mortuis effectum est, vt reunita anima cum corpore, resultaret ille homo qui erat filius naturalis Dei. Paulus Actorum cap. 13. idem testimonium ad literam intellexisse videtur de resurrectione Christi, ad illamque comprobandam eodem testimonio vsus est. Ex his patet reiciendam esse Michaëlis Medinae sententiam lib. 6. de reeta in Deum fide c. 2. §. si negare intendit, nullum omnino Scripturae locum habere multos literales sensus.

Illud tamen est animaduertendum, quando locus aliquis Scripturae plures sensus literales admittit, semper illum, pro indubitato & certo in fide ex illo loco habendum esse, quem magis verba in sensu proprio accepta præ se ferunt. Vnde quia verba illa Geneleos cap. 1. In principio creauit Deus caelum & terram, sine vlla dubitatione præ se ferunt priorem illum sensum, quòd in principio temporis, atque antequam quicquam aliud faceret, creauerit Deus caelum & terram, non verò ita præ se ferunt illum alium, quòd in principio, id est, in Filio, ea creauerit, prior ille sensus habendus erit pro indubitato ex illo loco Scripturae: quo pacto accipitur à Concilio Lateranensi, capite Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, vbi definit, Deum in principio temporis simul de nihilo vtramque condidisse creaturam, spirituales & corporales, atque adeo Angelos non fuisse

conditos ante corporalem creaturam. Ille verò alius, quòd in initio creauerit caelum & terram, nisi ex aliis Scripturae locis esset certus, ex illo solo certus non esset. Quòd fit, vt opinio, quæ affirmat, eundem locum Scripturae habere posse simul plures sensus, neque ambiguitatem, neque amphibologiam, quasi de literalis sensu in particulari, quis sit, non conitet, sed fecunditatem Scripturae sacrae inducat: quandoquidem qui sensus, ea opinione seclusa, habendus esset pro literalis indubitato, nulla ratione excluditur per hanc opinionem, quæ secundum alium sensum, vel etiam tertium literalem vnus & eiusdem loci posse esse admittit, si modò cum veritate vel aliis Scripturae locis non pugnent: Scriptura enim sacra sibi ipsi contraria esse non potest.

Sensum literalem plurimum in eodem scripturae loco, non ambiguitatem sed fecunditatem in scriptura inducit.

DISPUTATIO IV.

De sensu spirituali.

Admittendum esse spirituales sensus in Scripturis sanctis, præter sensum literalem, adeò certum est, vt salua fide negari non possit. In primis enim Matthæi cap. 12. ait Christus Dominus, Signum non dabitur ei, nisi signum Iona Propheta: signum enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, &c. sic erit filius hominis in corde terre, vbi aperte docet, rem illam totam fuisse typum sepulturae, & resurrectionis suæ: quare necessariò fateri debemus, sub historia illa Scripturae dictum sensum mysticum latuisse. Item Ioannis cap. 3. sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, &c. quòd ozo etiam innuitur aperte, serpentis exaltatione, Christum actum in crucem pro salute generis humani, figurari. Deinde, illa quæ de agno Paschali ad literam scripta sunt Exod. cap. 12. dicuntur Ioannis cap. 19. impleta fuisse in Christo: facta sunt enim hæc, inquit, vt Scriptura impleretur, os non comminuetis ex eo. Quòd Osee cap. 11. ad literam scriptum est de regressu populi Israël de Aegypto ad præceptum Domini: dicitur Matthæi 2. impletum in regressu pueri Iesu de Aegypto. De illo Genes. 2. Erunt duo in carne vna, ait Paulus ad Ephesios 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia, & ad Corinth. 10. Paulus, Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, &c. Et post longam rerum gestarum narrationem

Scripturam sensum habere spirituales, est certum in fide.

concludit, omnia in figurâ illis contigisse. Ad Galat. 4. Abraham, inquit, duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, quæ sunt per allegoriam dicta, hæc enim sunt duo testamenta. Ad Colossen. 2. quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi, id est, sicut vmbra est similitudo corporis, ita vetera illa erant similitudo quædam, & effigies obscura futurorum, quæ per Christum efficienda erant. Et ad Hebræos 7. 8. 9. & 10. explicat Paulus Melchisedech typum fuisse Christi, verusque testamentum, tabernaculum, & alia veteris legis, vmbra, atque effigiem fuisse, eorum, quæ in nouo acciderunt. Vnde cap. 10. inquit: Vmbra enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Et Apocalypsis 5. Vidi librum, ait Ioannes, scriptum intus & foris: (idem habetur Ezechielis 2.) foris, quo ad sensum literalem, qui primo veluti aspectu ex significatione ipsa vocum colligitur, & intus quo ad spirituales, qui intus latet, & magis reconditus est, atque ex ipsa significatione rerum perendus.

Quia verò citata testimonia potissimum probant sensum allegoricum, asserenda erant alia, ex quibus moralis, seu tropologicus sensus probaretur.

Moralis seu Tropologicus sensus probatur.

Quòd idem scriptura plures literales sensus continetur habere, quis vtrò pro indubitato sit censendus.

moralis, seu tropologicus colligatur. Atque 1. loco occurrit illud à Christo adductum. *Luc. 17. Memores, inquit, estote uxoris Loth.* Quod enim respexit retrò, verba est in statum falsis, vt exemplo illo quasi condimento ceteri condirentur, ne respicerent retrò, iterumque vitia amplexarentur, quae femel reliquerant. Et 1. ad Corinthios 10. *Hac in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt, &c.*

Anagogicus sensus probatur.

Anagogicus verò sensus colligitur ex illo ad Galatas 4. c. *illa autem, quae sursum est Hierusalem libera est, quae est mater nostra.* Et ex illo ad Hebraeos 9. vbi Paulus docet, introitum sacerdotis, quo semel in anno introibat in tabernaculum veteris testamenti non sine sanguinis obligatione, fuisse typum introitus Christi in tabernaculum non manufactum, id est, in ipsum caelum, per mortem suam, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Multa alia testimonia, quibus tres sensus explicati comprobantur, lege, si placet, apud Driedonem 2. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 2. vbi simul bene notauit, multò consonantiorem & digniorem, maiestatem Dei legem veterem, cuiuscumque animaduertenti facile apparere, si in sensu spirituali earum rerum, quarum typum gerebat, quam si in solo literali sensu exponatur: sine Christo enim, qui, vt Paulus ad Romanos decimo, ait, *sinis erat veteris legis*, planè lex verus insulsa, & indigna maiestate Dei multis in rebus merito apparet: quod etiam Scotus 2. quaest. Prologi bene obseruauit.

Lex vetus in literali sensu & spirituali sensu de Christo, qui illius sinis erat exposita, multò consonantiorem, & Dei maiestate dignior sese offert, quam in solo literali sensu exponitur.

Spiritalis sensus quibus, & literalis metaphoricum discernimen.

Sensus spiritualis semper fundatur in literali.

Scripturae in spirituali sensu est interpretanda, vt vis nulla literalis sensui inferatur.

Allegoria duplex, verborum de qua Rhetores, & facti quae sensum spirituum colligit.

Vocabulorum, quibus sensus spiritualis significatur.

Spiritalis sensus aptior explicatio adhiberi meo iudicio non potest, quam hoc loco adhibita fuerit à D. Thoma. Is enim, vt docet, est, quem res vocibus significat propter similitudinem, quam cum aliis rebus habent, ex intentione Spiritus sancti vterius significant. Vnde hoc interest inter metaphoricum, & spirituale sensum, quòd metaphoricum est, quem voces in translaticia significatione immediatè significant propter similitudinem, quam res translaticie significatae habent cum rebus, quas propriè voces significant, & ob eam causam literalis est: spiritualis verò est, quem res significatae per voces, propter similitudinem, quam habent cum aliis rebus, vterius significant. Quare spiritualis sensus, semper fundatur in literali, eumque supponit. In interpretatione ergo Scripturae sacrae secundum spirituales sensum, illud semper obseruandum maximè erit, ne vltra vis inferatur Scripturae sacrae in prauiudicium sensus literalis, qui vt fundamentum supponi debet. Eatenus enim verisimile est, intentum fuisse ab Spiritu Sancto, quatenus cum literalis cohaeret, quem quidem constat Spiritum Sanctum intendisse. Fugienda igitur sunt spirituales sensus, qui cum literalis non quadrant.

Illud animaduertendum est: Allegoriam aliter sumi apud Rhetores, aliter hoc loco, cum eam inter sensus spirituales recensens. Apud Rhetores namque allegoria tunc est, quando aliud sonant verba, ac nos intelligimus, vt in metaphora, hyperbole, & aliis tropis, quare sensus allegoricus apud illos, literalis est. Vtramque allegoriam distinxit Augustinus 1. de Trinitate cap. 8. & de vera religione cap. 50. primamque appellauit allegoriam sermonis, secundam verò allegoriam facti. Cautè ergo legendi sunt facti interpretes, aliquando etenim sensum literalem metaphoricum, aut iuxta alium tropum, appellant allegoricum, quod tamen non de allegoria facti, sed de sermonis intelligendum est.

Animaduertendum est deinde, distinctionem sensus spiritualis in allegoricum, tropologicum, & anagogicum, qua doctores recentiores frequentè

vtuntur, colligi apertè ex Augustino 1. super Genesim ad literam cap. 1. licet non sub eisdem nominibus: imò paulò inferius nomine sensus allegorici, omnes tres sensus spirituales comprehendit. Idem quoque docuit libro de vtilitate credendi cap. 3. citato à D. Thoma hoc loco in 2. argumento. Eodem modo videtur fumere Paulus Allegoriam ad Galat. 4. dum dicit: *Quae sunt per allegoriam dicta*, id est, in sensu spirituali. Hieronymus etiam ad Hedibiam quaest. vltima, nomine tropologiae, tres etiam spirituales sensus videtur comprehendere. Nam tertius modus exponendi Scripturam sacram eo loco adductus, quo videlicet à sensu spirituali & literali per spiritum transimus ad disputandum de caelestibus ac beatitudine, non videtur esse sensus, quem Scriptura sacra in se contineat, quasi ab Spiritu sancto intentus, sed sumpta occasione ex literali, aut spirituali, sensu Scripturae, ad contemplationem & disputationem rerum futurarum, aeternaeque vitae transcendimus. Vide Hieronymum super Ezechielum cap. 16. vbi tropologiam cum allegoria videtur confundere. Nominè tamen anagogiae aliquando Patres atque Doctores vtuntur, vt tres praedictos sensus spirituales comprehendit. Quod notauerim, ne quis turbetur, si interdum offendat vocabula haec variè à Patribus & Doctoribus vsurpari.

Quaeritur, vtrum sensus spiritualis à solis Patribus nouae legis sit agnitus, an verò à Patribus etiam veteris legis. Driedo 2. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 2. refert, Hebraeos ad hunc vsque diem affirmare, eundem Scripturae locum multis sensibus esse fecundum, eòque tradere in plerisque Scripturae locis mysticum sensum doctrinae Euangelicae congruum, à prioribus Patribus acceptum & assignatum. Addit praeterea, ad eò certum esse Patres & Prophetas veteris legis sensus spirituales agnouisse, vt haereticum sit oppositum asserere: saepe enim prophetae à litera ad spiritum transitum faciunt, vt videre est in Psalmis & aliis libris Prophetarum. Dauid etiam Psalmo 109. dicens de Christo, *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec*, planè ostendit, se in sacerdotio Melchisedec panem & vinum offerentem, intellexisse significatum fuisse sacerdotium Christi. Et Ezechiel 34. cap. affirmans multò post mortem Dauid, *Suscitabo super ea pastorem vnum, qui pascet ea, seruum meum Dauid*, apertè docuit, se intellexisse Dauid typum fuisse Christi. Christus etiam Ioan. 8. de Abrahamo ait, *Excitauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est*, quando nimirum voluit immolare filium suum, vbi Abrahamo diuinitus ostensum fuit, immolationem illam typum fuisse immolationis filij Dei pro salute generis humani. Vide loca alia apud Driedonem.

Quòd si quis petat, vtrum sacri autores suarum Scripturarum intellexerint sensus spirituales, qui sub eisdem latebant. Respondeo, cum minimùm à plerisque, & maximè à prophetis manifestè cognitos fuisse. Vtrum autem omnes sensus cognouerint, non satis constat, nec videtur vero simile omnes omnino agnouisse.

Deinde si aliquis quaerat, vtrum in sola Scriptura veteris testamenti sit sensus spiritualis, Respondeo, etiam in Scriptura noui testamenti eiusmodi sensum reperiri. Quod patet, tum quia Christus vitam suam & gesta ita disposuit, vt nobis essent exemplum ad mores nostros componendos, iuxta illud 1. Petri 2. *Vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius*: plùsq; exemplo, quam verbis nos docuit modum, quem in moribus componendis tenere deberemus: tum etiam, quia multa apertè fecit ad

tur, agnitus, ratio apud patres.

Sensum spirituales à Patribus veteris legis fuisse agnitos demonstratur.

Genes. 22.

Sensus spiritualis etiam in scriptura noui testamenti.

rem aliam facto suo significandam, cuiusmodi fuit maledictio illa ficulnea, Matth. 21. in qua tantum folia inuenit, quae continuo exaruit, confectio luti ex puluere & spuro suo, quo oculos caeci liniit, & complura alia.

Abulensis in cap. 13. Matthaei quaest. 28. censet, in nouo testamento non reperiri sensum allegoricum, motus in primis testimonio illo Augustini de utilitate credendi cap. 3. vbi docet quadrifariam tradi vetus testamentum, secundum historiam, secundum etymologiam, secundum analogiam, secundum allegoriam.

Deinde, quia in noua lege, quae de Christo & statu Ecclesiae affirmantur, clare & perspicue dicuntur, non verò sub tegumento atque ymbra aliquid rei, quae in Ecclesia militante sit adhuc futura.

Contraria nihilominus sententia est longe probabilior, interdum scilicet in nouo testamento etiam sensus aliquos allegorios, licet rariùs, reperiri. Illud enim de ficulnea, superius commemoratum, excidium synagogae significauit, quod in ea Christus non reperit fructus. Baptismus etiam typus est mortis & sepulturae Christi: Consepulti, ait Paulus ad Coloss. 2. ei in baptismo. Vnde Augustinus de vera religione, inter varias species allegoriae connumerat allegoriam sacramenti. Vocatio trium Magorum ad adorandum puerum Iesum, vocationem Gentium futuram praesignauit. Per asinam & pullum, quibus Christus incedit, populus tum ex gentibus, tum ex Iudeis collectus designati sunt. Nullum autem est incommodum, si ex aliquibus rebus iam in Ecclesia Christi gestis, aliqua alia futura, vsque ad consummationem saeculi designentur.

Ad primam rationem Abulensis dicendum est in primis, eo loco Augustinum nomine sensus allegorici, omnes sensus spirituales comprehendere, vt paulò antè dictum est. Deinde ex eo, quod affirmat vetus testamentum quatuor illis modis exponi, non negare eisdem etiam modis nouum testamentum posse explicari.

Ad secundam ostensum est, aliqua gesta esse in typum aliarum rerum, quae sequebantur, aut etiam in typum passionis, & sepulturae Christi.

DISPUTATIO V.

Vtrum ex sensu spirituali efficax argumentum ad res fidei confirmandas sumatur.

Vbitabit aliquis hoc loco, vtrum ex spirituali sensu sumi possit efficax argumentum ad confirmandas res fidei. Cuius dubitationis pars negans amplectenda est cum D. Hieronymo in Matth. 13. & cum Augustino Epistola 48. contra Vincentium dicente, Quis non impudenssimè nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, cum Dionysio in Epistola ad Titum, cuius haec sunt verba. Intelligendum est duplicem esse Theologiam, alteram occultam & mysticam, alteram planam & notioiem: & illam quidem signis contineri, atque persciendi vim habere, hanc sapientie studiosam esse, & demonstrandi habere vim, vbi etiam nonnulla alia subiungit in eandem sententiam. Idem docent D. Thomas hoc loco, & quodlibet 7. art. 14. ad quartum, & Doctores communiter.

Sed obieciis, sicut literalis sensus intenditur ab Spiritu sancto, atque idèd ei non potest subesse falsum, ita etiam spiritualis: ergo vt ex illo sumitur ef-

ficax argumentum, ita & ex hoc. Ad argumentum dicendum est, ob id ex sensu spirituali non sumi efficax argumentum, quod non constat quando intentus sit ab Spiritu sancto, & subinde quando est verò sensus spiritualis, vt de literali ex significatione verborum constare potest. Vnde quando ex vna Scriptura constat aliquem esse sensum spiritualem alterius, tunc ex tali sensu spirituali sumitur efficax argumentum aduersus eum, qui admittit Scripturam, ex qua id constat. Quia tamen idem sensus habetur ex eadem Scriptura in sensu literali intellecta, ex qua id constat, semper efficacia argumenti ad sensum literalem Scripturae sacrae reducitur. Eodem modo quando de sensu aliquo literali non constat, fueritne intentus ab Spiritu sancto, ac proinde sit ne verus sensus literalis, non sumitur ex eo efficax argumentum, sed solum probabile.

Quo loco obiter illud adiuuauerim, licet singuli sensus spirituales probabile dumtaxat sunt argumentum ad confirmandas res fidei, attamen consonantiam figurarum veteris testamenti, quibus adeò ad viuam delineatae ac expressae sunt res noui testamenti, esse non leue argumentum ad confirmationem fidei nostrae, quo etiam contra infideles vti possumus.

Illud praeterea addiderim, nullum esse incommodum, si Scriptura noui Testamenti citer aliquando auctoritates veteris testamenti in sensu spirituali, qualis est illa, ex Aegypto vocaui filium meum: & illa, Os non comminuetis ex eo. Scriptura enim ibi non argumentatur, sed ostendit conuenientiam rerum gestarum in nouo testamento cum rebus veteris, & simul docere vult praedictas fuisse in sensu spirituali. Praeterea licet argumentaretur, argumentum esset solum probabile: neque enim necesse est, vt argumenta Scripturae sacrae sint semper demonstrationes. Petrus enim cum Actorum 2. dixit, non enim, sicut vos existimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia, non putauit se conficere demonstrationem, sed verisimilem dumtaxat rationem reddere, qualis à quocumque alio in communi sermone reddi poterat. Quare nullum est argumentum Caietani in principio Epistolae ad Hebraeos, quo sibi persuadet, Epistolam illam neque Pauli, neque Canonicam esse, quod citer locum illum, Ego ero illi in Patrem, de Christo in sensu spirituali: eadem enim ratione multos alios libros à Canone posset reicere.

Illud etiam non possum non improbare, quod vir aliàs pius & doctus Cornelius Ianfenius cap. 11. Concordiae affirmat. Verba videlicet illa, ex Aegypto vocaui filium meum, nec in literali, nec in spirituali sensu dicta fuisse de Christo, neque id Matth. cap. 2. voluisse significare, sed sensum illorum verborum apud Mattheum, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, ex Aegypto vocaui filium meum, esse hunc. Illud quod de solo populo Israelitico fuit à Domino per Prophetam dictum, apposte competit in Christum, imò verius & perfectius in eo impletur, & verificatur, vt qui verior filius Dei, à quo alij habent, quod filij Dei censentur. Haec Cornelius. Quae sanè non solum sunt coatra communem omnium expositionem, sed etiam cuius legenti parum consentanea textui, & à verbis, ac mente Euangelistae longè aliena videbuntur.

Postremò quaeret aliquis, quis sensus praestantior sit, spiritualis ne, an literalis. Respondetur, in veteri testamento, cuius finis erat Christus adumbrare quae ea, quae per Christum futura erant, regulariter praestantior esse sensum spiritualem literali. Consonant Origenes 4. libro Periarchon cap. 2. Cyrillus in prologo

Responsio.

Sensus omnes spirituales veteris testamenti scilicet scripturae non leue sunt argumentum ad veritatem fidei nostrae corroborandam.

Scriptura noui testamenti saepe citat scripturam veteris testamenti in sensu spirituali.

Spiritualis sensus quando sit literalis praestantior.

Abulensis in nouo testamento non reperiri sensum allegoricum

Secunda.

Conferentia. In nouo testamento etiam allegorici sensus reperitur.

Responsio ad primam rationem Abulensis.

Ad secundam.

Ex spirituali sensu non sumitur efficax argumentum ad res fidei confirmandas.

Obiectio.

Handwritten text on the right edge of the page, possibly a library stamp or marginal note.

prologo in Leuiticum, & alij Patres. Denique ex materia seu re significata utroque sensu, iudicandum est in particulari, quando vnus sensus praestantior sit alio. Illorum enim verborum Deuter. 25. *Non alligabis os boni trituranis*, spiritualis sensus, quem Paulus 1. ad Corinthios, 9. explicat, nempe alendos esse ministros Ecclesiae, praestantior est sensu literalis. Vnde continuò subiungit Paulus: *Nunquid de bobus cura est Deo, An propter nos utique hoc dicit.*

QUESTIO II.

De Deo, an sit.

ARTICVLVS I.

• *Virum Deum esse sit per se notum.*

*Ordo quem
Deus seruat.*

DISPVTATIS iis, quae de sacra doctrina secundum se spectata erant explicanda, aggreditur primam partem ex quinque praecipuis, in quas vniuersam Theologiam in principio huius operis distribuimus, nempe explanationem Dei in se. Atque vsque ad quaestionem 26. de Deo, quatenus vnus quoad essentiam est, differit, quae etiam prima erat illarum trium partium, in quas hanc primam summam Diui Thomae partem à principio distinximus. Hac igitur quaestione, id, quod caeterorum est fundamentum, inquit, videlicet an Deus sit: atque hoc primo articulo, An Deum esse sit per se notum?

*Intra nobis
esse cognitionem,
quod i sit
Deus qui asseruerunt.*

Et quidem Epicurus, ut est apud Ciceronem lib. 1. de natura Deorum, in ea fuit sententia, ut affirmauerit, *gentes omnes perceptionem quandam (quam ipse proleptim appellat) habere, quod Deus sit, naturaliter hominum animis sine lege, sine more, sine instituto, aut sine doctrina insertam.* Quam sententiam sequitur eo in loco Tullius. Eidem subscribunt Damascenus 1. lib. fidei orthodoxae cap. 1. ita inquit, *Attamen haud quaquam nos deseruit Deus omnimoda sui circumfusos ignorantia, quinimò cunctis cognitio, quod Deus sit, ab ipso naturaliter inserta atque ingenta est.* & Hieronymus (aut quicumque verus eius operis autor) in illud Iob 36. *Omnes homines vident eum, & in illud Psalmi 95. Etenim coarctauit orbem terrae, dicens, notitiam Dei naturaliter insertam esse cordibus nostris.* Quare hi omnes consentire videntur, quod Deus sit, per se notum esse, licet non sit per se notum, qualis sit, nimirum quod sit infinitus, prima causa, &c. Hanc eandem sententiam affirmat Abulensis quaest. 2 in 1. caput Exodi, & in eadem videtur esse Anselmus in libro contra insipientem.

Quaestio proposita, quae à Theologis disputatur in 1. dist. 2. & 3. satis discussa à nobis est 1. Posteriorum cap. 3. quaest. 1. vbi conciliantes D. Thomam cum Scoto diximus, rem quidem significatam hac propositione, *Deus est*, si spectetur secundum se, & non ut his, vel illis terminis significatur, aut ut his, vel illis conceptibus apprehenditur, esse quidem secundum se per se notam, id est, ex suis tantum extremis cognosci posse eam esse veram, quo pacto res ipsa cognoscitur à beatis, qui diuinam essentiam manifestè intuentur. At verò nobis, qui in hac vita apprehendimus extrema confusè, nec penetramus naturam Dei, aut de illa proprium formamus conceptum, nisi per negationem imperfectionis, aut per respectum ad res creatas, qua ratione concipimus illam, ens infinitum, aut principium omnium rerum, vel aliquid simile, non esse per se notam, sed solum

*Deum esse
nobis non est
per se notum,
sed à posteriori
per discursum
cognoscitur.*

A à posteriori, per discursum ex rebus creatis profectum, posse cognosci.

Addebamus deinde, si loqueremur de propositionibus quoad sua significata, ut tamen propositionibus ipsi significantur, tunc locum non habere diuisionem illam propositionis per se notae, in eam, quae est per se nota secundum se & non quoad nos, & in eam quae simul est per se nota secundum se & quoad nos: quoniam quando extrema concipiuntur, & significantur confusè, atque adeò insufficienter, ut ex terminis intelligatur praedicatum conuenire subiecto, res, qua ratione ita significatur, atque ut obiectum est talis propositionis mentalis aut vocalis, neque secundum se, neque nobis est per se nota: quando verò extrema concipiuntur, & significantur ita distinctè, ut ex terminis necessaria connexio praedicati cum subiecto perspicitur, res, qua ratione ita significatur, atque ut est obiectum talis propositionis mentalis aut vocalis, est per se nota in se, atque etiam nobis. Quare cum in rebus secundum se nulla sit propositio, sed solum ut apprehenduntur ab intellectu, aut ut significantur his aut illis vocibus vel scriptis, sit ut proprie loquendo, nulla propositio sit dicenda per se nota secundum se, quae non sit etiam per se nota nobis, ut Scotus rectè affirmavit: Longè namque diuersa propositio est, qua extrema concipiuntur distinctè & sufficienter, ut ex terminis praedicatum concipiatur conuenire subiecto, ab ea, qua non ita id concipiuntur. Esto res, quae vtraque propositione significatur, eadem prorsus sit. Quia ergo D. Thomas hoc loco locutus est de propositione per se nota, quoad rem significatam dumtaxat, & non ut his vel illis terminis significatur, aut his vel illis conceptibus apprehenditur, ut verisimè dixit, dari propositionem per se notam secundum se, & non nobis: tamen minus proprie locutus sit, neque in eo sensu id negat Scotus, nec iure negare potest.

Ut ergo ad rem redeamus, conueniunt Diuus Thomas hoc loco, Scotus, caeterique Theologi communiter, non esse per se notum nobis, Deum esse, atque ita proculdubio affirmandum est. Cuius rei efficacissimū argumentum est experientia ipsa. Quis enim in se ipso innatam Dei notitiam experitur? an non magis eam ipsam nos, vel docti ab aliis, vel ex proprio discursu ex rebus, quae sub sensum cadunt confecto, comparamus? Quis praeterea vquam propositis tantum terminis, atque explicata ipsa nominum significatione expertus fuit, se habuisse euidenter assensum, quod Deus esset? an non potius discursu semper aliquo per ea quae effecta sunt praemisso, eoque non ita facile cuique peruenit? At propositio per se nota ea dicitur, quae ex suis terminis euidenter cognoscitur.

Verum dicunt aliqui, Nomine Dei intelligitur id, quod inter omnia est maximum, & dignissimum: omnes autem intuentes res esse, statim ex terminis intelligunt, inter eas aliquid esse maximum, atque adeò Deum esse, tamen multi eorum erent, arbitantes illud esse solem, aut rem aliam creatam, quam ut Deum venerantur.

Verum quàm debile sit eorum fundamentum, ex sequentibus fiet manifestum. In primis namque non est per se notum, esse rem aliquam merè spiritualem, sed id ex discursu non ab omnibus facile intelligitur: quod si rem seculas spiritualement, non est per se notum, imò falsum est, esse aliquid nobilius homine: quare esto nomine Dei intelligatur id, quod inter omnia est maximum & nobilissimum, non est per se notum hominibus esse aliquid, quod ipsum Deum sit.

Deinde,

*Propositio diuidentia
ne sit, in eum
qua secundum
se dicitur, in
eam qua
secundum se
& quoad nos
est nota.*

*Deum esse
est per se
notum nobis.*

Obiectio.

Refutatio.